

Anna Skórska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

PRACA W GOSPODARCE POSTINDUSTRIALNEJ – ZATRUDNIENIE W SEKTORZE USŁUG W POLSCE

Wprowadzenie

Praca zawodowa stanowi jeden z podstawowych rodzajów aktywności człowieka, dzięki której zaspokaja on nie tylko podstawowe potrzeby egzystencjalne, ale także różnorodne potrzeby społeczne. W ciągu wieków formy i rodzaje oraz specyfika pracy ulegały zmianom. Wynikiem rewolucji przemysłowej było m.in.: specjalizacja i podział pracy, wprowadzenie sztywnych norm czasu pracy czy presja wydajności. Postępująca serwicyzacja gospodarki oraz rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych przyczyniły się z kolei do zastępowania człowieka w działaniach rutynowych, przy jednocześnie rosnącym zapotrzebowaniu na jego umiejętności i kwalifikacje w pracach wymagających kompleksowego rozwiązywania problemów, kreatywności i komunikacji.

Celem artykułu jest przedstawienie zmian postrzegania pracy w procesie rozwoju cywilizacyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem zmian poziomu zatrudnienia w sektorze usług w Polsce w latach 2004-2011 i porównanie ich dynamiki z innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej, które razem z Polską przystępowały do Unii Europejskiej w 2004 roku.

Zmiany postrzegania pracy w gospodarce industrialnej i postindustrialnej

Zdefiniowanie pojęcia pracy, mimo że jest ona jednym z kluczowych aspektów życia człowieka praktycznie od początku ludzkości, napotyka na wiele trudności. Wielość ujęć i sposobów definiowania tego pojęcia związana jest m.in. z tym, że pracą i jej znaczeniem w życiu człowieka zajmuje się wiele dyscyplin naukowych, w tym ekonomika rynku pracy, filozofia pracy, fizjologia

pracy, ergonomia, psychologia pracy, socjologia pracy, pedagogika pracy, prakseologia, czy teoria organizacji i zarządzania.

W ujęciu socjologicznym, wg J. Szczepańskiego praca to „każda celowa czynność prowadząca do zaspokojenia dowolnych potrzeb ludzkich, posiadających społeczną doniosłość, zapewniającą jednostkom lub grupom, które je wykonują, określoną pozycję w społeczeństwie”¹. Problemy wynikające z definiowania pojęcia pracy w takim ujęciu związane są m.in. z celami, które w toku ewolucji zmieniały się i częściowo oderwały od zdobywania dóbr materialnych, zaspokajających podstawowe potrzeby egzystencjalne, czy też doбором kryteriów klasyfikacji czynności zaliczanych do pracy lub działań poza sferą pracy.

W koncepcjach ekonomicznych praca jest traktowana jako jeden z czynników produkcji, jest szczególnym rodzajem „towaru”, który w postaci kwalifikacji i umiejętności oferowany jest przez pracobiorców reprezentujących na rynku pracy stronę podażową i na który zgłaszane jest przez pracodawców zapotrzebowanie. W wyniku wzajemnego dostosowywania się popytu na pracę i podaży na nią kształtuje się cena – w tym wypadku wysokość wynagrodzenia. Zgodnie z powyższym praca jest „miarą świadomego wysiłku włożonego przez człowieka w celu wytworzenia jakiegoś dobra lub czasu poświęconego wytworzeniu dóbr i usług w celu otrzymania wynagrodzenia”². Charakteryzuje się złożonością, wielowymiarowością i określoną specyfiką wynikającą m.in. z uwarunkowań, które ją determinują.

Praca, jej warunki, sposoby wykonywania oraz znaczenie podlegały przemianom w ciągu wieków. W erze industrialnej podstawowym czynnikiem wzrostu i rozwoju gospodarczego był kapitał, na znaczeniu zyskiwał sektor przemysłowy kosztem ograniczania roli rolnictwa. W wyniku rewolucji przemysłowej duże przedsiębiorstwa działające na rynkach lokalnych (narodowych), dostarczające na rynek masowo dobra, czerpały korzyści wynikające m.in. ze specjalizacji i podziału pracy. Zasady taylorizmu, naukowej organizacji pracy, w tym wprowadzone sztywne normy czasu pracy, presja wydajności, podział na pracę umysłową i fizyczną, koncepcyjną i wykonawczą znalazły odzwierciedlenie przede wszystkim w depersonalizacji pracy, ale również w regulacji prawnych stosunków pracy oraz systemie kształcenia potencjalnych pracowników.

Rozwój technologii w XX wieku, a szczególnie technologii informacyjno-komunikacyjnych przyczynił się do zmian postrzegania pracy ludzkiej. Z jednej strony uczynił ją lżejszą, w większym stopniu opartą na wiedzy, bardziej zinte-

¹ J. Szczepański: Uwagi o przedmiocie i zadaniach socjologii pracy. W: Jak pracuje człowiek. Z badań polskich psychologów, socjologów i ekonomistów. Red. B. Biegeleisen-Żelazowski. Warszawa 1961, s. 171.

² A. Malina: Przestrzenno-czasowa analiza rynku pracy w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. UE w Krakowie, Kraków 2008, s. 17.

lektualizowaną, a z drugiej pozwala na większą kontrolę nad procesem pracy i jego intensywnością. W wyniku zachodzących zmian, w tym globalizacji, serwicyzacji gospodarek oraz rozwoju nowoczesnych technologii coraz większego znaczenia nabiera praca wysoko wykwalifikowana, powiązana z wysokim poziomem kwalifikacji i odpowiedzialności, pozwalająca nie tylko na uzyskiwanie odpowiednich dochodów, ale także osiągnięcie prestiżu, zdobycie władzy czy rozwój. Te same czynniki przyczyniają się do kurczenia się rynku pracy, wpływając na pogłębianie się występujących na nim niedopasowań, a w konsekwencji wzrostu bezrobocia strukturalnego.

Praca jest źródłem bogactwa, postępu i rozwoju cywilizacyjnego. Nie ulega wątpliwości, że zarówno w ujęciu makro, w odniesieniu do całego społeczeństwa, jak i w ujęciu mikro w życiu człowieka – odgrywa kluczową rolę. Należy przy tym podkreślić, że brak pracy lub wykonywanie pracy niezgodnej z kwalifikacjami i aspiracjami człowieka może stanowić źródło problemów, frustracji i niezadowolenia. W takiej sytuacji człowiek zostaje pozbawiony nie tylko źródła dochodów, ale także możliwości zaspokajania innych potrzeb, w tym społecznych w środowisku pracy.

Determinanty rozwoju sektora usług

Wśród procesów determinujących zmiany treści pracy, warunków jej wykonywania oraz samych pracowników i wymaganych od nich kwalifikacji istotne znaczenie odgrywa serwicyzacja, określana także mianem terejaryzacji³. W prowadzonych badaniach zmian strukturalnych w gospodarce wskazywane są liczne czynniki sprzyjające ekspansji sektora usług. Wśród tych czynników warto zwrócić uwagę na:

- czynniki demograficzne, w tym starzenie się społeczeństw i zmieniającą się strukturę liczebności gospodarstw domowych (przechodzenie do modelu rodziny 2+1, coraz liczniejsze gospodarstwa jednoosobowe) oraz wzrost liczby pracujących kobiet,
- indywidualizację potrzeb będących wynikiem wzrostu zamożności społeczeństw,

---

³ W ujęciu makroekonomicznym serwicyzacja oznacza rosnący poziom zatrudnienia w usługach, natomiast w odniesieniu do serwicyzacji przemysłu lub produkcji pojęcie to rozumiane jest jako upodabnianie produktów oferowanych przez przedsiębiorstwa produkcyjne do produktów usługowych lub zwiększanie udziału usług w działalności produkcyjnej. Wg S.M. Szukalskiego jest to proces „wzrostu znaczenia usług w gospodarce, wyrażającego się zarówno wzrostem udziału sektora III, jak i rozszerzaniem rozmaitych funkcji usługowych w pozostałych sektorach (I i II)”. S.M. Szukalski: Serwicyzacja gospodarki i industrializacja usług. „Handel Wewnętrzny” 2004, nr 4-5, s. 48.

- wzrost konkurencji na arenie międzynarodowej powiązany z postępującym procesem globalizacji,
- umiędzynarodawianie usług, wspierane przez procesy deregulacji,
- postęp technologiczny, a szczególnie wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- interakcje, zależności oraz proces konwergencji sektora usługowego i wytwórczego.

Nakładanie się poszczególnych czynników oraz ich natężenie wpłynęło na wykształcenie kilku podstawowych hipotez dotyczących rozwoju sektora usług. Biorąc pod uwagę, że rozmiary i tempo ekspansji sektora usługowego może być mierzone m.in. udziałem usług w ogólnym poziomie zatrudnienia, badaniom mającym na celu wyjaśnienie tego strukturalnego przesunięcia w zatrudnieniu podlegały następujące hipotezy:

- zmian w strukturze popytu, która związana jest z faktem, iż wraz ze wzrostem dochodów konsumpcja i udział wydatków na usługi rośnie szybciej niż w odniesieniu do innych dóbr. W licznych publikacjach (m.in. Clark, Fisher, Fourastie) wskazuje się, że kiedy dochody *per capita* rosną, popyt na usługi również rośnie, co związane jest z wyższą elastycznością dochodową popytu na usługi w porównaniu z produktami,
- wzrostu produktywności, który w sektorze usługowym jest relatywnie wolniejszy niż w sektorze przemysłowym, na co wskazuje w swoich publikacjach m.in. Baumol,
- relatywnie szybkiego wzrostu popytu na usługi jako dobra pośrednie, wykorzystywane w sektorze przemysłowym, szczególnie usługi nowoczesne, wiedzochłonne, co korzystnie wpływa na produktywność oraz rozwój całej gospodarki,
- zmian w międzysektorowym podziale pracy – globalizacja i rewolucja technologiczna, postępująca restrukturyzacja przedsiębiorstw przemysłowych; koncentracja na działalności podstawowej, z której wynika ich przewaga konkurencyjna, powiązana jest z rozwojem procesu outsourcingu i offshoringu usług⁴.

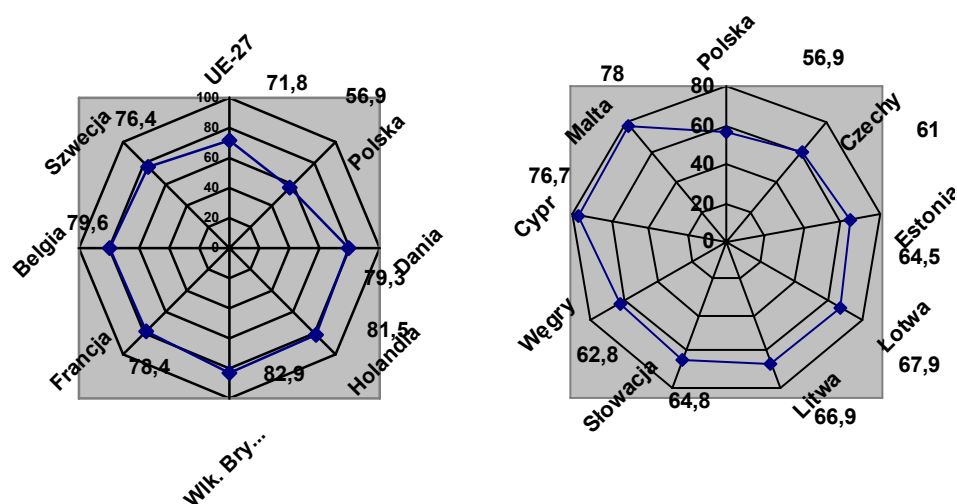
Każdy z tych wymiarów podlegał analizie w literaturze przedmiotu, znajdując również potwierdzenie w badaniach empirycznych oraz budowanych modelach ekonometrycznych. Poszczególne podejścia i hipotezy wraz z ich aktualizacjami stanowią nadal ważny obszar badawczy, zwłaszcza że jak dotąd nie nastąpiło zbliżenie poszczególnych poglądów pozwalające na wypracowanie spójnej teorii rozwoju sektora usługowego.

---

⁴ Szerzej na ten temat w: A. Skórska: Wiedzochłonne usługi biznesowe w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej. UE w Katowicach, Katowice 2012, s. 43-48.

Zatrudnienie w sektorze usług w Polsce w latach 2004-2011 na tle innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej

Niezależnie od różnic w proponowanych koncepcjach i podejściach teoretycznych, niepodważalna pozostaje postępująca ekspansja sektora usług we współczesnych gospodarkach. Od początku lat 90. na usługi prywatne i publiczne przypada prawie 2/3 miejsc pracy w większości krajów OECD, a w USA 80%. W Unii Europejskiej usługi stanowią ponad 70% PKB przy zbliżonym poziomie zatrudnienia. W Polsce także obserwowany jest wzrost zatrudnienia w trzecim sektorze, choć odsetek zatrudnionych w usługach pozostaje jednym z najniższych w Unii Europejskiej. W 2002 roku przekroczona została w Polsce granica udziału usług w wysokości 50% w zatrudnieniu, przyjmowana umownie za kryterium zaliczania do krajów o usługowej strukturze gospodarki, w 2011 roku wartość ta wynosiła 56,9%. Dla porównania w Wielkiej Brytanii kształtowała się ona na poziomie 82,9%, w Holandii – 81,5%, a w Belgii 79,6%, co przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Udział zatrudnienia w usługach w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej w 2011 roku (w %)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych pochodzących z Eurostatu, <http://eurostat.ec.europa.eu/> (stan na 12.09.2012).

Nieco mniejsze dysproporcje występują pomiędzy Polską a innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej, które przystępowały do Unii Europejskiej w 2004 roku i których poziom rozwoju społeczno-gospodarczego był wówczas porów-

nywalny. Dlatego celem niniejszej analizy jest przedstawienie zmian poziomu zatrudnienia w sektorze usług w Polsce w latach 2004-2011 i porównanie ich dynamiki z innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej. W tym kontekście ważne wydaje się podjęcie próby odpowiedzi na pytanie, czy dystans dzielący Polskę w obszarze zatrudnienia w sektorze usług względem tych krajów, a przede wszystkim UE27 zmniejsza się, czy dynamika zmian w Polsce jest wystarczająca?

W 2004 roku spośród 10 nowych krajów członkowskich UE Polskę charakteryzował najniższy poziom zatrudnienia w sektorze usług, a dystans dzielący nasz kraj od średniej dla UE27 wynosił 15,5 pkt. proc. – patrz tabela 1. W analizowanym okresie we wszystkich krajach obserwowany jest systematyczny wzrost udziału zatrudnienia w usługach, przy czym dynamika zmian jest zróżnicowana. W Polsce udział ten wzrósł o 3,9 pkt. proc., a dystans dzielący Polskę od średniej dla UE27 zmniejszył się zaledwie o 0,6 pkt. proc. W analogicznym okresie na Litwie zmiany te wyniosły 10,5 pkt. proc., a luka w stosunku do UE27 zmniejszyła się o 7,2 pkt. proc. Najmniejsza dynamika zmian charakteryzowała Słowację (3,3), Węgry (3,1) oraz Cypr (3,2), przy czym jest ona porównywalna do zmian zachodzących w UE15 oraz UE27. Mimo systematycznego rozwoju sektora usług w Polsce udział zatrudnienia w tym obszarze pozostaje najniższy spośród wszystkich krajów UE25.

Tabela 1

Poziom zatrudnienia w usługach w Polsce i innych krajach UE
w latach 2004-2011 (w %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
UE27	68,5	68,9	69,3	69,5	69,9	70,9	71,5	71,8
UE15	72,6	73,0	73,4	73,6	74,0	74,8	75,4	75,9
Czechy	57,2	57,5	58,0	58,4	58,6	60,4	60,7	61,0
Estonia	59,4	61,4	62,4	61,0	61,6	65,2	66,7	64,5
Cypr	73,5	74,0	74,7	74,4	74,8	75,0	75,7	76,7
Łotwa	59,9	61,6	61,8	62,6	64,3	67,6	67,8	67,9
Litwa	56,4	57,1	58,3	59,2	61,5	63,8	66,3	66,9
Węgry	59,7	60,7	61,0	61,3	61,8	62,8	63,4	62,8
Malta	70,4	71,0	72,2	73,2	75,1	75,9	76,8	78,0
Polska	53,0	53,2	54,1	54,5	54,3	55,8	57,2	56,9
Słowenia	55,3	55,6	56,6	57,0	57,4	59,0	60,5	61,4
Słowacja	61,5	61,5	62,0	62,3	62,0	64,0	64,9	64,8

Źródło: Ibid.

Niski poziom zatrudnienia w sektorze usług w Polsce i konieczność niwelowania luki w tym obszarze jest w pewnym stopniu pochodną niekorzystnej struktury zatrudnienia, jeszcze z okresu przedakcesyjnego, przejawiająca się głównie w nadmiernym udziale zatrudnienia w polskim rolnictwie. Wprawdzie odsetek pracujących w sektorze rolniczym, który w 1996 roku był blisko sześciokrotnie wyższy niż w UE15, w roku 2011 przekraczał średnią unijną już tylko czterokrotnie, jednak dystans dzielący Polskę od poszczególnych krajów członkowskich pozostaje duży, np. w stosunku do Wielkiej Brytanii czy Luksemburga (blisko 13 pkt. proc.). Nieco mniejsze dysproporcje występują w porównaniu z nowymi krajami członkowskimi (Łotwa, Litwa, Węgry – 7 pkt. proc.) oraz Grecją i Portugalią (3 pkt. proc.). Wyższy udział rolnictwa odnotowano tylko w Bułgarii i Rumunii.

Struktura pracujących w Polsce ulega przeobrażeniom zgodnie z teorią trzech sektorów. Liczba pracujących w sektorze usług systematycznie się zwiększa. W latach 2004-2010 wzrost ten wyniósł prawie 13%, a liczba pracujących w trzecim sektorze zwiększyła się o ponad 870 tys. osób, podczas gdy w całym okresie transformacji udział zatrudnienia w tym sektorze zwiększył się z 43,8% do 55,2% – patrz tabela 2. Jednocześnie następował wzrost wartości dodanej, którego tempo było względnie stabilne, niezależnie od zmian koniunktury. W pierwszych latach globalnego kryzysu gospodarczego dzięki usługom Polska miała możliwość osiągnięcia dodatniego tempa wzrostu gospodarczego. Jednym z czynników wpływających na rozwój sektora usług w Polsce jest napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), których udział tylko w pośrednictwie finansowym oraz obsłudze nieruchomości i firm w latach 2006-2007 przekroczył 40% ogólnych BIZ, a w 2008 roku 56%⁵.

Tabela 2

Zatrudnienie w sektorze usług w Polsce w latach 2004-2010

Rok	Usługi (III)					
	Liczba pracujących (w tys.)		Udział w zatrudnieniu (w %)	Przyrost Bezwzględny (w tys.)	Przyrost Względny (w %)	
	ogółem	usługi			Poprzedni = 100	2004 = 100
2004	12413	6758	54,4	59	100,0	100,0
2005	12576	6919	55,0	161	102,4	102,4
2006	12905	7088	54,9	330	102,4	104,9
2007	13457	7408	55,0	650	104,5	109,6
2008	13711	7636	55,7	878	103,1	113,0
2009	13499	7590	56,2	832	99,4	112,3
2010	13778	7628	56,9	870	100,5	112,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych pochodzących z Banku Danych Lokalnych (stan na 2.09.2012).

⁵ Ewolucja sektora usług w Polsce w latach 1995-2008. Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2010, s. 30.

Wraz z postępującym procesem serwicyzacji oraz rozwojem gospodarek opartych na wiedzy zmienia się liczebność populacji osób posiadających wyższe wykształcenie, zatrudnianych jako menedżerowie i specjaliści oraz ich udział w poszczególnych sektorach gospodarki. Tylko w latach 2008-2011 w całej Unii Europejskiej wzrosła liczba pracowników zaliczanych do tych dwóch kategorii o ponad 2,7 mln osób. W Polsce w analogicznym okresie ich udział wzrósł o blisko 395 tys., przy czym w sektorze usług wzrost ten wyniósł prawie 12%.

Spśród ponad 9,7 mln osób pracujących w rolnictwie w UE27, w 2011 roku zaledwie 2,7% stanowili menedżerowie i specjaliści, w Polsce odsetek ten jest niższy i wynosi 1,3%. Analogicznie w sektorze II w UE27 pracowało blisko 7,6 mln menedżerów i specjalistów, co stanowiło 14,7% ogółu tej kategorii, podczas gdy w Polsce odsetek był wyższy od średniej unijnej o 3,4%. Najbardziej liczebna grupa menedżerów i specjalistów zatrudniana jest w sektorze usług, ich odsetek waha się od 62% w Estonii do 86% na Cyprze – patrz tabela 3. W Polsce ich liczba przekracza 3 mln osób, co oznacza, że blisko 34% ogółu zatrudnionych w usługach zaliczane jest do tych kategorii.

Tabela 3

Udział menedżerów i specjalistów w zatrudnieniu w sektorze usług w Polsce i innych krajach UE w roku 2008 i 2011

Kraj	Liczba pracujących w 2008			Liczba pracujących w 2011			Zmiany (2008 = 100)	
	ogółem	usługi	%	ogółem	usługi	%	tys.	%
UE27	48928,0	40009,7	81,8	51702,1	43366,2	83,9	3356,5	108,3
UE15	40445,4	33238,0	82,2	42510,5	35904,9	84,5	2666,9	108,0
Czechy	886,4	693,6	78,2	853,1	697,1	81,7	3,5	100,5
Estonia	169,8	96,1	56,6	173,8	107,9	62,1	11,8	112,3
Cypr	72,7	62,5	84,6	79,2	68,0	85,9	5,5	108,8
Łotwa	265,1	172,8	65,2	258,3	182,4	70,6	9,6	105,5
Litwa	433,1	298,8	69,0	428,7	334,8	78,1	36	112,0
Węgry	829,3	663,5	80,0	820,4	668,7	81,5	5,2	100,7
Malta	34,0	b.d.	-	40,1	b.d.	-	-	-
Polska	3367,9	2737,6	81,3	3762,8	3062,1	81,4	324,5	111,9
Słowenia	221,8	171,1	77,1	259,9	211,4	81,3	40,3	123,5
Słowacja	382,6	289,2	75,6	396,9	315,4	79,4	26,2	109,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych pochodzących z Eurostatu, <http://eurostat.ec.europa.eu/> (stan na 12.09.2012).

Pomimo relatywnie niskiego udziału zatrudnienia trzeciego sektora w polskiej gospodarce, wzrost jego znaczenia należy ocenić pozytywnie, gdyż świadczy o przybliżaniu struktury gospodarczej Polski do krajów rozwiniętych, choć dystans rozwojowy w tym zakresie jest nadal dość znaczny. Przyjmując dotychczasowe tempo zachodzących zmian oraz tezę o konwergencji, czyli upodabnianiu się kierunków zmian w strukturze zatrudnienia, należy uznać za najbardziej prawdopodobne, że udział sektora trzeciego w Polsce w 2025 roku ukształtuje się w przedziale 70-78%, wobec 73% w UE15 w 2008 roku⁶.

Podsumowanie

Praca zawodowa stanowiąca podstawowy i najistotniejszy rodzaj pracy wykonywanej przez człowieka – jej charakter, formy i treść – ulegają zmianom w procesie rozwoju cywilizacyjnego. Odchodzenie od zasad taylorizmu, ograniczanie prac o charakterze rutynowym, wymagających niskich kwalifikacji na rzecz zajęć wymagających wyższego poziomu kwalifikacji, zwiększanie elastyczności organizacji pracy, rosnące znaczenie sektora usług, globalizacja, rewolucja technologiczna stanowią podstawowe tendencje determinujące współczesny rynek pracy.

Obserwowane zmiany znajdują swoje odzwierciedlenie m.in. w rosnącym udziale zatrudnienia w sektorze usług oraz liczbie pracowników zaliczanych do kategorii menedżerów i specjalistów. W Polsce, mimo relatywnie wysokiej dynamiki zmian, wskaźniki odnoszące się do zatrudnienia w trzecim sektorze pozostają jednymi z najniższych w całej Unii Europejskiej. Zmniejszenie luki w rozwoju poszczególnych sektorów gospodarki w Polsce względem krajów rozwiniętych wymaga intensyfikacji podejmowanych działań na rzecz rozwoju i doskonalenia gospodarki opartej na wiedzy, przy wykorzystywaniu funduszy unijnych, a przede wszystkim dążenia do osiągnięcia i utrzymania wysokiego tempa wzrostu gospodarczego.

Dokonując analizy i oceny poziom rozwoju sektora usługowego, należy zwrócić szczególną uwagę na zmiany zachodzące wewnątrz tego sektora. O poziomie rozwoju gospodarki nie decyduje bowiem sam udział zatrudnienia czy wartości dodanej wytwarzanej w całym sektorze usług, ale w pewnych typach usług.

---

⁶ Zob. A. Karpiński: Przyszłość rynku pracy w Polsce. Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”, PAN, Warszawa 2006, s. 89.

WORK IN POST-INDUSTRIAL ECONOMY – EMPLOYMENT IN SERVICES IN POLAND

Summary

The purpose of this article is to present the changes in the perception of the work during the process of civilization, with particular emphasis on changes in the level of employment in the service sector in Poland during 2004-2011 and compare their dynamics with the countries of Central and Eastern Europe, which together joined the European Union in 2004. Reducing disparities in this area between Poland and other countries of Central and Eastern Europe, but especially the EU-27 require an intensive development of the knowledge economy, using UE funds.